

STRAH OD EMIGRACIJE

ŽARKO RADA KOVIĆ

■ Laguna ■

Copyright © Žarko Radaković, 2010
Copyright © 2010 za srpsko izdanje, LAGUNA

Ilustracije u knjizi: Nina Pops i Žarko Radaković

BIBLIOTEKA
MERIDIJAN

Knjiga 22

STRAH OD EMIGRACIJE

„Priče“

Sadržaj

David Albahari: <i>Još jedanput o ponavljanju</i>	11
STRAH OD EMIGRACIJE	19
<i>Konfekcija Franjo Kluz, Srbijanka</i>	21
I	
Anketa.	27
Sandokan (Malezijski tigar).	29
Kao Teofilo Stivenson	31
David i Žarko (D. Erceg)	32
Jesen u našem gradu.	33
Pogled	36
Jesen	38
U međuprostoru	40
(Otvaram pregradu)	42
Pogled odozgo	43
Nedostaje mi mnogo toga.	45
Uvod.	47
Joko je udovica pokojnog Lenona	48
Tibingen	49

Fotografija roditelja	50
Pogled	51
Kesu na glavu (R. Magrit)	52

II

Dorotej	55
Strah od emigracije	61
Detektivsko-policijska priča	64
Jedne zimske večeri	68
Urlik nad Balkanom	72
Bioskopska predstava u provincijskom mestu	74
Početak	78
(Otvaranje izložbe).	79
Smatram	80
Teorija/praksa	82
Kratko pismo za dugo rastajanje	86
Dorotej	87
Karl Marks	88
Strukturalizam	89
Ima na grani, nema na pijaci	90

III

Proslava Prvog maja u fašističkoj zemlji.	93
Nema se kud	95
Na dva načina mogu da te obgrlim.	97
22. okt.	98
To je stvarnost	100
Nadomak poezije.	101

Zamućena istina, probuđena patnja, prošlost, smrt . . .	102
Pisanje u julu i avgustu	103
Nikada neće tamo zaroniti moje telo (G. Rihter)	107
Noć, pisanje, znojenje	108
Pedesete godine	109
Pred san	110
Priča	111
Antipriča	114
Dahtao sam (V. Kandinski, N. Ošima, N. Pops)	115
U ponoć	116
O pričama.	118
<i>Instrument de musique</i> (P. Pikaso).	120
Boris Ignatovič, 1929.	121
Tom Gotovac	121
Nišanio sam u pravcu njegove glave	122
Mario Merc	123
Naše glave.	123
Čin čitanja i čin pisanja	124
Događalo se u Svetskom ratu	125
Konj	126
Za Martina Hajdegera	127
Upotreba etimologijskog rečnika.	129
Misteriozna žena-pacov ostavlja ogromno bogatstvo .	132
Umrkla je od tetanusa (R. Magrit).	133
Südwest Presse	134
Bolero	135
Mlada žena i pristojan muškarac	139
Dorotej	140

IV

Strah od emigracije	145
Traktat o baletu	147
Pljusak.	150
Dokumenta 7.	154
Francu Kafki za rođendan.	156
Prilog prevodilačkoj praksi i produktivnoj recepciji . .	161
Strah od emigracije	165

V Moj život

Moj grad	171
Moj auto	172
Moj stariji brat	173
Moj mantil (B. Dimitrijević)	174
Moji rođaci	175
Moja prijateljica (A. Javljenki).	176
Moja misao (Ž. Radaković)	177
Moje cigarete	178
Moja komšinica, moj drug, moj kum	179
Moji saučesnici (I. Dacić, Ž. Dacić, R. Damnjan). . . .	180
Moji prijatelji, moj stric, moj deda.	181
Ja (Nina Pops: <i>Ulje na kartonu</i>)	182
Moj život	183
O autoru.	185

Ponovo o ponavljanju

Kada pomislim na Žarka Radakovića, prvo vidim u sebi našu jedinu zajedničku fotografiju. Ne mogu da se setim kako se zove momak koji nas je fotografisao Žarkovim foto-aparatom (ali Žarko zna). Pre toga smo Žarko i ja dugo sedeli i razgovarali u mojoj sobi u Zemunu; onda je Žarko krenuo kući, u Beograd, i ja sam pošao da ga ispratim do autobuske stanice. Na njoj staju tri autobusa koji voze do Zelenog venca, brojevi 15, 84 i 704. Onda je naišao momak koji nas je, na Žarkov zahtev, slikao tu, kod autobuske stanice. Odatle nismo hteli da idemo dalje kako Žarku ne bi pobegao autobus. Da mu je pobegao bilo koji broj, bilo bi isto, jer svi su, kao što rekoh, vozili do Zelenog venca. Jedina razlika među njima jeste u tome što broj 704 posle ne staje na svim stanicama, tako da se dešava da neki neoprezan ili neobavešten putnik uđe u autobus broj 704 i onda se izbezumi kada se autobus ne zaustavi, recimo, kod zgrade nekadašnjeg Centralnog komiteta. Tada se mnogi deru i urlaju na vozače, ali oni samo sležu ramenima i kažu da moraju da poštuju propise. Pitao sam se da li Žarko zna taj podatak, ali njemu je, zapravo, bilo svejedno, jer je išao baš na Zeleni venac, dakle, u Beograd. Moram reći da me i dan-danas čudi kada kažem da je Žarko išao kući u Beograd, jer je Žarko za mene uvek ostao autentičan Zemunac, čak i kada je otišao u Nemačku (zbog čega Keln vidim kao predgrađe Zemuna). I pre odlaska

u Nemačku, a pogotovo posle toga, Žarko Radaković je bio – a jeste i dalje – jedna od nekoliko potpuno izdvojenih, samosvojnih stvaralačkih ličnosti u savremenoj srpskoj prozi, ostajući godinama, čak decenijama, izvan svih podela, definicija, pravaca i tokova, bez jasno vidljivih prethodnika i, naravno, bez prepoznatljivih sledbenika. Ne ustručavajući se radikalnih poteza u svom proznom stvaralaštvu, Žarko je svesno – tako bar izgleda – odabrao književnu usamljenost, postajući neka vrsta neznanca u okvirima književnosti kojoj stvarno pripada, dok je u isto vreme stvarao prozu u kojoj je svoj, *naš* jezik tretirao kao strani jezik, odnosno, tretirao sebe kao neku vrstu neznanca koji koristi zapravo neznani jezik. (Ova tvrdnja ne zasniva se ni na kakvom precizno definisanom uvidu; na isti način, po mom dubokom uverenju, Beket je koristio engleski jezik a Handke nemački.) Žarko je tako stvorio specifičan jezik, formalno precizan ali, u stvari, krajnje neprecizan, zasnovan na slikovnosti koja uopšte ne doprinosi razvoju priče (tamo gde postoji bar mali trag priče) kao i na blagoj hipnotičnosti koja proističe iz ritmičnog i nepredvidivog ponavljanja. (O ponavljanju ću ponovo govoriti malo kasnije.) Moglo bi se reći da proza Žarka Radakovića nastaje u stalnom sukobu nesklada između tananog i precizno-slikovitog jezika i katkad nejasnog i teško određivog smisla pripovedanja. Uopšte nisam siguran da sam bilo šta rekao u nekoliko poslednjih rečenica, tako da ću pokušati da se opravdam rečima da sam tako nešto i želeo da postignem. Naravno, to mi uopšte nije padalo na pamet. Moja namera je bila, i uvek jeste, da ovakvi tekstovi (ili oni koje je Žarko pisao o meni) predstavljaju uvode u naše nove susrete, u kojima sam uvek uživao, ne samo onda kada smo, posle dugog sedenja u mojoj sobi, pošli do autobuske stanice gde staju autobusi koji voze do Zelenog venca. Odatle, sa Zelenog venca, Žarko je imao veze sa svim delovima grada,

trebalo je samo da se odluči kojim putem će da nastavi, iako sam ga, negde duboko u sebi, vraćao u Zemun, kojem on pripada u istoj onoj meri u kojoj Zemun pripada njemu. Da se ipak vratim na Žarkovo oneobičavanje jezika, što je zapravo isto kao da sam rekao „Žarkovo oneobičavanje sebe“. Jer mi jesmo naš jezik, odnosno, svako od nas je svoj jezik, kao što je lepo ustvrdio Ludvig Vitgenštajn. (Ili je to možda bio neko drugi?) Stvarnost je, naime, ili stvarnost ili nije ništa, jer od onog trenutka kada počnemo da govorimo o njoj, ona zapravo prestaje da bude stvarnost i postaje samo oblik našeg jezika. U ovoj zbirci priča nalazi se jedan zgodan citat na tu temu, ali budući da nisam uvek siguran šta je citat citata a šta navođenje originala, tj. izvornog Žarkovog teksta, neću navesti tu rečenicu u kojoj se, približno, kaže da pisanje uspostavlja vlastitu stvarnost, tako da se na kraju i ne zna šta je zapravo stvarnost a šta samo pisanje. Zanimljivo pitanje, nadam se da će se svi složiti sa tom ocenom, ali, u stvari, potpuno nebitno za čitalački užitak u ovoj zbirci priča. Mnoge od njih, bar na izgled, nisu priče – u nekim će to autor izričito naglasiti, ponavljajući nekad više puta istu tvrdnju – ali to ne smeta ili bar ne bi trebalo da ometa našu želju da ih pročitamo kao priče. Na kraju krajeva, sama stvarnost jeste jedna velika priča, i kada to kažem, pomišljam da iz toga proističe ono što Žarko Radaković želi da postigne u svojoj prozi. Naime, on želi da napiše priču koja kao da nije napisana, koja kao da ne opisuje „stvarnost“, već jeste stvarnost, koja opstaje iako nema sagovornika, koja kao da je napisana jezikom koji nije jezik, koja, dakle, postoji samo u prividu jezika koji je privid stvarnosti. Ona je, dakle, privid naše svesti koja ne ume da nam kaže čija je ona privid a mora da jeste nečiji privid, jer u ovom prividnom svetu sve je samo privid nekog drugog privida. Uviđam da ću ipak morati da naveđem pomenutu Žarkovu rečenicu, pa „kud puklo da puklo“.

Rečenica se nalazi na kraju priče *Teorija/praksa (praksa/teorija)* i, zaštićena zagradama, glasi: „(Pisanje je samo zame-na za stvarnost, ali već prvim pokretom postaje ona druga stvarnost, ponekad stvarnija od prve.)“ Lepo, zar ne? Ko god da je napisao, lepo je napisao. Doduše, istovremeno sam shvatio da sam rečenicu, kada sam je ranije pomenuo, zapamtio drugačije. Naime, umislio sam da piše „...ali već prvim pokretom postaje ONO druga stvarnost“ – dakle, pisanje, tj. ONO, postaje druga stvarnost, a sada vidim da piše „...ali već prvim pokretom postaje ONA druga stvarnost“ – dakle, ne pisanje, već sama stvarnost koja je ženskog roda. Razlika između ta dva značenja je ogromna. Toliko je velika da ću morati da pitam Žarka da li je mislio na „ona“ ili „ono“, eto kolika je moć svakog slova za sebe, a kada je toliko velika na pojedinačnom planu, kolika li je tek na kolektivnom planu, na planu jezika koji se sastoji od nesaznatljivog broja slovnih kombinacija! U tom pogledu, Žarko Radaković je jedan od naših autora koji najviše brinu o tačnosti i čistoti svog jezika. U drugom jednom pogledu, jednom krajnje ličnom pogledu, on je jedan od naših autora čijim delima uvek pristupam sa smernošću učenika ili, pak, sa nesigurnim osmehom onoga koji se nikada ne bi usudio da uradi neke stvari u svojoj prozi onako kako to Žarko Radaković radi u svojoj. Verujem da neću pogrešiti kada kažem da je on (kao i Miodrag Vuković) najradikalniji savremeni srpski pisac, kako u smislu upotrebe našeg jezika, tako i u pogledu traganja za novim proznim formama i obrascima. Gledano sa tog aspekta, zbirka priča pod naslovom *Strah od emigracije* predstavlja gotovo savršen sažetak Radakovićeve prozne radikalnosti, detaljnije i eksplicitnije izložene, odnosno, korišćene u njegovim romanima. Šta sve nalazimo u ovim pričama? Citatnost, ponavljanje, destrukciju teksta, parodiju, pretvaranje teksta u sliku i obratni proces, sažimanje, itd. Na prvi

pogled, sve to doprinosi utisku da su priče, tj. „priče“ Žarka Radakovića teške za čitanje. Međutim, one su samo prividno teške, i to onda ako ih čitamo kao „priče“. Ako ih čitamo kao priče, one se spremno otvaraju i ne postavljaju nikakve posebne zahteve pred svoje čitaoce. Šta hoću da kažem? Hoću da kažem da je svaki od ovih proznih zapisa u isto vreme priča i „priča“, te da, zapravo, u ovoj knjizi postoje dve knjige, istovetne a ipak potpuno različite – postoji knjiga Žarkovih priča i postoji knjiga Žarkovih „priča“. Na čitaocu je da odabere kako će ih čitati, a moguće su razne kombinacije u koje sada neću da ulazim. Sada hoću da kažem nešto drugo: i Žarko i ja volimo Boba Dilana, ali dok je meni najomiljeniji album *John Wesley Harding*, Žarko – ako sam dobro upamtio – najviše voli njegove ranije albume, možda *The Freewheelin' Bob Dylan*. Ne znam da li je to važno, ali morao sam to da pomenem jer se sećam sa koliko ozbiljnosti smo jednom Žarko i ja poredili te pesme i njihova moguća značenja. Da nas je neko slušao, mislio bi da govorimo o sudbini čovečanstva. U nekim slučajevima, ploče Boba Dilana jesu važnije od svega ostalog, bez obzira na zaključak do kojeg smo Žarko i ja stigli. Ko zna, možda i nismo stigli ni do kakvog zaključka? Onda je on otišao u Nemačku mnogo godina pre nego što će mnogi od nas poželeti da smo takođe negde drugde. U to vreme, kada bi negde oputovali, ljudi su pisali pisma. Sada to više ne čine. Niko ne zna kada je poslednji put upotrebljena rečenica „Idem u poštu da pošaljem pismo“, možda je niko neće ponovo upotrebiti u budućnosti ljudskog roda. Žarko i ja nećemo sigurno, jer smo obojica počeli da koristimo elektronsku poštu. Poslednje pismo koje sam od njega primio, ili bar ono za koje mislim da je poslednje upućeno redovnom poštom, napisano je 14. novembra 1995. godine. U njemu, uglavnom mi se izvinjava što nije pisao dugo. U pismu pominje, odnosno, pita me šta mislim

o njegovoj knjizi *Emigracija*. Međutim, *Emigraciju* mi je poklonio tek 15. marta 1998, naglasivši u posveti da mi knjigu šalje iz Kelna u Kalgari. Boravili smo, i dalje boravimo, na dva suprotna kraja sveta, ali u gradovima koji počinju na slovo K. „Osnovni problem pripovedanja ovde“, piše Žarko na kraju knjige, „jeste odsustvo 'prirode' i nemogućnost silaska u 'podzemlje' ljudskog svakodnevnog postojanja.“ To je, dakle, osnovni „problem“ svake Žarkove priče, svakog njegovog romana. Zato se njegova proza čita kao da je ispisana tišinom, ili kao da se reči koje su upotrebljene stalno odupiru i menjaju značenja, svesne da, šta god da kažu, uvek govore nešto drugo. Najednom sam se setio kako sam pre nekoliko godina bio strahovito usamljen na jednom trgu u Helsinkiju. Iz nekog razloga povezujem tu usamljenost sa pričama Žarka Radakovića. Samotne su to priče. Nemam bolju reč za njihov opis. Kao da se sve dešavaju na tom trgu u Helsinkiju. Trgu koji je bio pun ljudi, premda sam ja bio u skafandru samoće, čistoblede ljudske samoće i niko od svih tih ljudi nije mogao da mi pomogne. Tako, dakle, ja zamišljam Žarkove priče, samotne čak i kada su u „grupi“, u „knjizi“, u „kolekciji“, uokvirene „znacima navoda“, na „izletu“ ili u „šumi“. Samoća, dakle, prožima sve priče Žarka Radakovića, ali i njegove romane i sve ostalo što je napisao. Naravno, možda grešim i možda samoća nije nikada svila svoje hladne pipke oko njega, ali ostaviću je u ovom „tekstu“, koji zapravo i nije „tekst“, već više dođe kao „neki zapis“, „mala meditacija“ o njegovim pričama, ali i o njegovim „pričama“, tj. o divljenju koje osećam prema njegovoj upornosti i spremnosti da, uprkos svemu, ostane na mestu koje je odabrao još pre mnogo godina i da nikada, bar koliko je meni poznato, ne poželi da ga napusti. To je, manje-više, to, odnosno, ono što sam hteo da kažem; ako nastavim, bojim se, počecu da se ponavljam. Ali, šta ako se ponavljam? Zar se

jedna Žarkova knjiga ne zove upravo tako, dakle: *Ponavljanje*? Zar na početku knjige, kao moto, ne navodi Handkeovu rečenicu koja počinje rečima: „Od pukog ponavljanja ka spasonosnom ponavljanju...“? Ako je tako, a tako je, zašto onda ne bi ovo bilo spasonosno ponavljanje? Doduše ne isto kao u Žarkovoj knjizi, u kojoj on i koautor Skot Abot „ponavljaju“ jednu Handkeovu povest, već moje ponavljanje onoga što sam već rekao, na ovaj ili onaj način, sličnim ili istim rečima ili krajnje različitim, o Žarkovim pričama, pripovednim strategijama i jeziku koji se raspada, a sve to u okviru, kako on to kaže, „traženja mesta za sebe“. Za mene, koji gledam sa strane, on je to mesto odavno pronašao.

David Albahari

STRAH OD EMIGRACIJE
„Priče“

Konfekcija Franjo Kluz, Srbijanka

Kantor navuče neprozirnu polivinilsku kesu na glavu. Krajeve čvrsto veza sebi oko vrata. Etiketa *Konfekcija Franjo Kluz* pojavi se sa strane, tamo gde se završava obraz i počinje slepoočnica, gde se etiketa na zgužvanoj plastici pojavljuje samo delom, gde jasno vidljiva reč *Kluz* omogućuje Jarmili da prepozna poreklo kese, da usmeri svoja sećanja u pravcu skorašnjih velikih nabavki, pa i da se priseti nekih drugih konfekcijskih kuća... Njena kesa ovog puta bila je obična, papirna, šuštava, gruba i sa etiketom prodavnice voća i povrća *Srbijanka*.

Jarmila navuče kesu na glavu. Unapred pripremljenom selotejp trakom zalepi krajeve za svoj dekoltirani vrat. Jedan duži kraj trake dosegne joj sve do vrha ramena.

Kantor je mogao da vidi obrise predmeta oko sebe, njegova kesa ipak je propuštala mlečnu svetlost; Jarmila je bila u potpunom mraku, čvrsti debeli papir bio je neproziran.

Bilo je rano popodne, televizijskog programa još uvek nije bilo, radio-aparat bio je isključen, sat je bio nečujan, zvučnih orijentira nije bilo.

Prvi pogrešan pokret učini Jarmila: naleti na orman, rukom zakači psa od keramike u pregradi; no poslednjim trzajem druge ruke, instinktom mačke koja obara muvu u

letu, ona zaustavi figuricu na samoj ivici, te se ne ču tresak, ni lomnjava, ni Jarmilin nehotičan vrisak.

Pred sobom Kantor ugleda obrise sanduka za posteljinu. Bila je to nejasna crna masa. Boje nije raspoznavao, bili su to samo nejasni oblici, pretapanja tamnog u svetlo i obratno.

Pronađoše stolice, sedoške. Kantor napipa novine i naočare na stolu. Šuštanje hartije omogućí Jarmili da se orijentiše te ona pomeri svoju stolicu u pravcu zvuka, sve dok se sasvim ne približi Kantoru i ne pronade rukom njegovo koleno.

Kantor odgurne naočare. One skliznuše po stolu i udariše u metalnu pepeljaru. Zvuk je bio rezak, u mozak se zabijao. Jarmila se naježi, čvrsto uhvati Kantora za ruku.

Kantor pruži ruku u pravcu izvora zvuka i pronade ono što je i zamišljao: metalnu pepeljaru, kutiju šibica, naočare i naliv-pero. Zamisli naliv-pero: „zeleno držalje, crna kapna, srebrnastoplatinasto perće“.

– Kantore, kupila sam nove sandale. Kesa u koju su mi uvili kutiju je prozirna, plavo matirana.

– Ja sam kupio pumpu za bicikl. Elastično izduvno crevo presvučeno je jarkocrvenim platnom, dezeniranim srebrnasto-plavim prugama. Kesa je ružič-...

Zvuk udara naliv-pera o patos Jarmili se učini poznat: Bilo je to kao Pad.

Okrenula se u pravcu Kantora, šakom je prešla preko kese na njegovom licu: „nos, usta, opet nos, očne duplje, čelo, teme, potiljak, vrat, čvor vezanih krajeva kese“... Privuče

njegovu glavu svojoj... Kесе zašuštaše... Spojiše im se usne... Strastan poljubac potraje nekoliko trenutaka... Kantor oseti vlažnost svoje pljuvačke koja je razjedala hartiju... Pojava otvora na ustima učini da vazduh prodre u unutrašnjost kese i...

– Hoću cigaretu – reče Kantor.

– Hoću šolju mleka – reče Jarmila.

– Danas prvi put vidim ono što, inače, ne vidim.

Jarmila ispruži kroz otvor na kesi jezik i pređe njime preko glatke površine polivinila na Kantorovom čelu. Kantor uzme u ruku kutiju šibica.

Sunčevi zraci upadali su kroz izbačene roletne i na golom parketu projektovali trougao između roletne i prozorske drvenarije. Bila je to svetla površina koju je Kantor jasno raspoznavao; Jarmila je kroz otvor na ustima opažala izvor svetlosti, ali njena svest, njena misao, njena čula, njen unutrašnji sklop, njena žudnja, njena kosa, njen mladež na čelu, njeni zubi, njene dlačice u nosu, njene uši, njen vrat, njen ožiljak na obrvi...

– Vidim te – reče Kantor.

– Ne uspevam da udahnem količinu vazduha dovoljnu za zanos, strast, pristup, prostor, promer, pragmljšć –... Jarmilin glas dobio je čudan odjek u sada već otvorenoj kesi. Kantor oseti vibracije u bubnim opnama. Bilo je to od aviona, bilo je to od žagora, bilo je to od svetlosti, bilo je to od prašine, bilo je to od škripe kočnica, bilo je to, bilo je to...

Iznenada popusti na zidu ekser, pod teretom okačene slike, koja naprosto pade. Kantor ču kratak zvuk.

– Poslepodne, da promeni... sm...gro...puder – reče Jarmila, a glas joj dobi neku hrapavost koja se pomeša sa šuštanjem kese, sa krutošću pak-papira. Kantor se obliznu. Graške znoja iznad gornje usne...

-
- Ostatak – reče Jarmila...
 - Sastanak – reče Kantor.

Sunce se pomeri iza roletne, što Kantor uoči. Promenu jačine svetlosti opazi i Jarmila.

I

Anketa

U utorak pre podne, sasvim običnog dana, kada sam upravo zavijala sarmu, začulo se zvono na ulaznim vratima. Otvorila sam, „izvolite“ rekla, saslušala čoveka tridesetih godina, i odgovorila mu, „to se mene uopšte ne tiče“.

On je rekao „drugarice, anketa ima za cilj da nas zajednički orijentiše u planiranju budućeg televizijskog programa... mi vodimo računa o našim gledaocima.“

„Ja se u to ne razumem, moj muž nije tu, o tome ne znam ništa, ne želim da razgovaram“ rekla sam.

Začutao je. Gledao je, i mislio je.

Imao je smeđu polivinilsku tašnu, bio je visok, mršav, plav, ozbiljan.

„Drugarice...“, rekao je.

„Nemojte, kad Vam kažem... Ja se stvarno ne razumem u to... Nisam ja za to... Ima drugih koji o tome znaju više... Da je tu moj muž... Ili da su tu deca“, rekla sam.

„Pa, dobro, gledate li Vi televiziju?“, rekao je najedanput povišenim tonom.

„Gledam“, rekla sam.

„Pa u čemu je onda problem?... Kažite, koje Vam se emisije dopadaju... Evo pitanja... Evo ankete!“, rekao je utišano, ali strogo.

„Neću! ... Ne razumem se u to!“, rekla sam.

Bio je miran, ali, videla sam kako je u njemu nešto kiptalo.

Onda je, naglim pokretima, pokupio papire, vratio ih u tašnu, pogledao me hladno, i, najedanput, nogom udario u vrata. Ustuknuh u sobu, i tiho vrisnuh.

„Mi smo društvo u razvoju!“, urliknuo je. „Jel' jesmo?“, rekao je.

„Jesmo“, izgovorih drhtavim glasom.

„U društvu svaki pojedinac treba da da svoj udeo... Sve ovo služi zajednici... Nema se vremena... Nema odstupanja... Nema izvlačenja... Nema ćutanja... Nema izvinjenja!“

Vikao je na sav glas.

Dlake na koži njegovih ruku podizale su se ispod rukava sakoa, i bile su plave.

Imao je ožiljak na čelu.

Nosio je značku na reveru.

Na jednoj cipeli pertla je bila primetno kraća.

„Slušajte vi!“, rekla sam, „moj muž o tome zna sve, i bolje od vas. Ja razumem o čemu vi govorite, ali se ne razumem u taj vaš posao, i ne mogu da razgovaram više sa vama. I neću da razgovaram!“

Zalupih vrata.

Sandokan (Malezijski tigar)

Toplog majskog popodneva, posle svega što se toga dana zbilo... – u sedam sati došao sam na posao. Do devet preneo sam dvadeset sanduka robe, istovario deset kanti đubreta i pokupio izlomljeno staklo. Pri tome se i posekao na levoj šaci... Zatim sam pomogao upravniku pri prenošenju kartoteke... Sve to, dakle, od sedam do devet... U devet sam sišao u podrum i proverio da li je u ormanu sve bilo na svom mestu. Da, tamo je sve bilo nedirnuto... Zatim me je u hodniku presreo upravnik. Po njegovom nalogu sam od devet do jedanaest bio u gradu, i tada svratio do M, kod nje su bili L, P. i D... Vratio sam se već u jedanaest, sišao u podrum i tamo zatekao zamenika upravnika. On me je ošamario. Uzvratilo sam mu sa dva šamara. Počeo je da plače, smirio sam ga snažnim udarcem. Tada je već bilo jedanaest i trideset, baš sam bio pogledao na sat. Ušao sam u orman i zatvorio se. U mraku je smrdelo mašinsko ulje, tkanine su mi pokrivalice... U dvanaest i četrdeset izašao sam iz ormana, upravnikov pomoćnik je i dalje ležao, strpao sam ga u orman i otišao kod upravnika koji me je ponudio cigaretom i rakijom...

„Vi ste simpatičan momak i revnosta radnik“, rekao je... Znao sam da je peder, udario sam ga bocom u glavu, pao je na patos, obukao sam njegov mantil, i izašao na ulicu. Bilo je tačno trinaest i četrdeset... Podigoh kragnu jer se naobláčilo, duvao je jak vetar, nisam imao kišobran, trčao sam niz ulicu,

uleteo sam u prvu kapiju. Kakav pljusak, kakva grmljavina. Svom žestinom popeh se uz stepenice, zazvonih na vrata. M. je otvorila, zamolila me je da joj obrišem leđa. Obrisaoh joj peškirom leđa, pipnuh joj ovlaš grudi, pljesnuh je u šali po goljoj zadnjici, iznervirala se i lupila mi šamar, rekla je „svinjo jedna“. Odvratih rafalom udaraca, kao Teofilo Stivenson na svetskom bokzerskom šampionatu u Beogradu 1978. kada je u prvoj rundi prisilio Vujkovića na predaju. Pala je kao pokošena, pljas, čulo se... Ugledah se u zamagljenom ogledalu: ruke su mi visile, kao da sam još bio u borbenom stavu, podigoh ruke, raširih prste, klimnuh glavom triput i, baš kada sam hteo da odbrojim do deset, začuh udarce sata iz predsoblja... Smesta izleteh iz stana... Trčao sam niz ulicu, kiša nije padala, sunce je peklo, u nozdrvama osetih miris benzina. Stigao sam kući. Bilo je tiho. Uključih televizor: baš pred početak televizijske serije *Sandokan (Malezijski tigar)*... Spustih roletne. Sedoh u fotelju. Zaklopih oči. Bilo je tiho. Bilo je toplo... Tonuh u svoj mali, vreli san... Budili su me, povremeno, povici – SANDOKAAAN, SANDOKAAAN, SANDOKAAAN...

Kao Teofilo Stivenson

na bokzerskom prvenstvu sveta
u Beogradu, 1978.

David i Žarko (D. Erceg)

- NE MOGU DA SE SETIM KO NAS JE FOTOGRAFISAO.
- DRAGAN ERCEG!
- MA ŠTA KAŽEŠ?
- DA, DA! ON JE BIO TAJ!

Jesen u našem gradu

U jesen, kada se u prirodi odvijaju uobičajene promene kojima ni biljke ni životinje ni ljudi ne odolevaju, šetao sam gradskim bulevarima. Sivilo, crnilo, sprženi oblici prirode, zeleno odavno prešlo u žuto, senke na još uvek preplanulim licima, ljudi koji u prolazu ne štedeći kupuju poslednje zalihe svežeg voća i povrća... Blaga jesen najlepše je godišnje doba u našem gradu: čiste boje, svež vazduh, topao povetarac i dostojanstveni mir samo podstiču prolaznika na pružanje koraka i neustrašivo prodiranje u živopisni pejzaž.

Već dugo nisam pronašao ništa. Na pijaci sam šutnuo staru konzervu – iz nje nije ispalo ništa. U parku sam se sagnuo za papirnom kesom – praznom i vlažnom. Na platou ispred svetle desetospratnice šutnuo sam kartonsku kutiju i naleteo na u njoj postavljen kamen.

Konačno, odlučih da pogledam u kantu za đubre. Podigoh poklopac. Najpre osetih smrad ustajalog vazduha, zatim videh razbijene vinske flaše, gotovo već osušene ljuske krompira, ljigavo semenje dinja, pa kore lubenica i mušice, pa stare iscepane gaće, lutku bez glave i jedne noge, prašnjav crni češalj, pa zgužvan list hartije.

Uzeh papirić. Kupih dve kifle u pekari, jednu oranžadu u dućanu, a za ostatak novca čokoladicu. Uputih se ka klupi u obližnjem parku. Sedoh, razvih i na kolenu ispeglah nađenu

zgužvanu hartiju. Uzeh zalogaj kifle, zalih ga gutljajem oranžade, odlomih komadić čokolade. Čitao sam:

„Vidi pošto je dobar zamrzivač, pedesetak metara žice za ogradu, ova je delimično dotrajala, solidan telefon, neka bude žute boje, tokina-tele 200 mm, i zaštitnu gumu za objektiv, što se tiče video-kaseta, pošalji katalog, pa ćemo videti, gedore, jedan komplet, a ako slučajno budem hteo još neki, javiću naknadno, pošalji jedan katalog kućnih kompjutera, možeš li da pogledaš neki automobilski far za maglu.“

Podigoh pogled, istresoh nos, rukavom ga obrisah, zagri-zoh kiflu, srknuh oranžadu. Čitao sam dalje:

„Hteo bih dva *sonijeva* vokmen-aparata, obavezno sa slušalicama, pisaće mašine, interesuju me samo elektronske, te nove disk-ploče, isplati li se to uzimati, ako se isplati, uzmi katalog, kupio bih rado neku dobru laku kameru, šta ti misliš, bicikl neću, nemoj ga gledati, pločice za kupatilo ove godine neću stavljati, nemoj oko toga da se maješ, ali ako slučajno naiđeš na nešto povoljno, ti obrati pažnju, za iduću godinu, šta ga znaš, uzeo bih i nešto česmi i dva tuša sa velikom ružom, znaš i sam, to ostavljam tebi, uzmi ih po svom izboru, ali neka budu skuplje, takođe i kuhinjski usisivač za dim i paru, i još nekoliko sitnica: žurnale za heklanje, štrikanje, zatim jedan parfem *maži noar*, nešto sapuna, francuskih, jednu bocu viskija i jedne kupaće gaće marke *adidas*, broj 7, za sve ćemo se pošteno obračunati.“

Tu se rukopis završio... Presavih list, stavih ga u džep gde napipah dva kamena koja sam našao juče u parku... Čokolada je mirisala na butan-gas... Ispružih noge, zavalih se tako da mi leđa nisu samo bila na naslonu nego i velikim delom na sedištu... Raširih noge, povih unazad glavu, spustih je preko naslona, zevnuh, zažmurih. Veliki sunčev zrak ulazio

mi je u usta. Bila je užasna vrućina. Isparavao sam. Zaspah. Sanjao sam:

Došao soldat babi u kuću, i iskao da mu da štogod za jelo, a ona mu kazala da nema ništa u kući za jelo. Onda soldat reče: "A ti mi daj barem tiganj i malo vode da načinim klin-čorbu". Baba mu to da, a on uzme tiganj i metne u njega gvozden klin, pa nalije vode i metne nad vatru. Kad se voda ugrije, a on zaište od babe malo soli, i baba mu da, te je posoli. Kad voda uzavri, a on zaište malo brašna; baba mu i to da: samo da vidi od čuda kako će to biti klin-čorba, te saspe u onu vodu i zamete; potom zaište jedno jaje, te i njega razbije u onaj skrob; onda zaište još malo masti, te ono zamasti; pa onda skine s vatre i klin izvadi napolje, a klin-čorbu izjede.